

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

ПОЉОПРИВРЕДНО ОБРАЗОВАЊЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У СЛУЖБИ ОБНОВЕ И РАЗВОЈА ПОРОДИЧНИХ ГАЗДИНСТАВА¹

Х. Пејчић²

Увод

Пољопривредно образовање има битан утицај на унапређење пољопривредног привређивања. У раду се осветљава основно стање у пољопривредном образовању пре и након улаза стране војске на Косову и Метохији, 1999. године. Затим су приказане промене које су од те године уследиле у броју пољопривредних школа и у њиховом просторном размештају. Тим променама су настали нови услови и могућности за обављање делатности Пољопривредног факултета Универзитета у Приштини на промењеној локацији, а проширен је његов рад на оснивањем одељења, ван седишта тог факултета. Размотрен је значај пољопривредног образовања на Косову и Метохији с обзиром на утицај тог образовања на оживљавање и опстанак породичних пољопривредних газдинстава у Покрајини. С обзиром на тај значај, учињен је предлог минималног проширења средњошколског пољопривредног образовања.

Стање пре уласка стране војске 1999. године и садашње организационо устројство установа пољопривредног образовања на Косову и Метохији

Пре доласка стране војске 1999. године, на Косову и Метохији пољопривредно образовање на службеном, српском језику је било организовано у оквиру Пољопривредног факултета и четири средње пољопривредне школе, које су се налазиле у Ђураковцу, Липљану, Малишеву и Приштини³. Ђураковац је варошица у Метохији, на раскрсници путева

¹ Рад је у оквиру Пројекта 149 058 Д, који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

² Др Христивоје Пејчић, ванредни професор, Пољопривредни факултет – Лешак, 38 219 Лешак, т. 028 88 261, hristivoje@ptt.yu

³ Просветни адресар, Темат, Београд, 1997, с. 266–267.

Исток – Клина и Пећ – Горња Клина – Косовска Митровица. Малишево је место у близини Гњилана.

Након уласка стране војске поменуте године, србско становништво је у претежном броју, ради ради личне безбедности, напустило станове, имања, предузећа и установе. Цигани су такође у знатном броју напустили Покрајину, али они су у мањој мери усмерени на пољопривреду и ретко похађају пољопривредне школе. У Лешку код Лепосавића је наставила да ради средња пољопривредна школа из Приштине.

Пољопривредни факултет је из истих разлога безбедности пресељен најпре у Прокупље, у зграду Више пољопривреднопрехрамбене школе. Одатле је затим пресељен у зграду Института за крмно биље која је на подручју Глободера код Крушевца, 12 километара од центра града. Затим је враћен на подручје Косова и Метохије, у Лешак, општина Лепосавић. Лешак је рударска варошица удаљена од Рашке 22, а од Лепосавића 9 километара. Тако се у Лешку сада налази једина средња пољопривредна школа и Пољопривредни факултет Универзитета у Приштини, чије је сада седиште на северном делу Косовске Митровице.

Од школске 2004/5 године Пољопривредни факултет – Лешак, на основу законских могућности, отворио је одељење у Лесковцу. На овој локацији Факултет обавља делатност у просторијама Пољопривредне школе "Лесковац".

Наставна средства Пољопривредног факултета су остала у згради на локацији у Приштини. Факултет је приступио опремању новом наставним средствима за обављање образовне делатности још на привременој локацији код Крушевца. Та помагала су пренешена из зграде Института за крмно биље у нови објекат који Факултет користи у Лешку. У међувремену је извршено додатно опремање тим средствима. Од средстава која су била у функцији наставе у Приштини једино је сачуван трактор који је накнадно допремљен у Лешак за потребе практичне наставе. Пољопривредном факултету су доступни објекти за извођење практичне наставе који припадају Пољопривредној школи у Лешку. Пољопривредна школа је обезбедила услове за извођење практичне наставе, нарочито за праксу из области сточарства. Тако ова локација омогућује истовремено коришћење услова за практичну наставу од стране обе школске установе.

Постоје и друге предности заједничке локације поменуте средње и високе пољопривредне школе у Лешку. Лешак је на безбедном делу Покрајине. Досада није било никаквог угрожавања личне сигурности како ученика и студената, тако ни наставног особља, односно материјалне сигурности наведених школских установа. Студенти пољопривредног факултета су у могућности да користе студентски ресторан са повлашћеном

ценом услуге исхране у Лепосавићу кога користе и студенти других факултета односно Више економске школе која је раније радила у Пећи, а сада је у овом граду. То се односи и на део студентског смештаја у Лепосавићу. За наставно особље факултета је обезбеђен смештај о трошку факултета.

На Пољопривредном факултету – Лешак је раније постојао општи смер, а данас, током 2005/6, школске године, Факултет обавља делатност у оквиру три одсека, што би пријатељи који сатиру језик у Новом Саду рекли "деpartмента", и то: воћарсковиноградарски, ратарски и сточарски. Ови смерови су сагласни са структуром пољопривредне производње на Косову и Метохији. Наставни план Факултета који је на снази за школску 2005/6. годину је дат у табели која следи:⁴

Пољопривредни факултет – Лешак: наставни план, 2005/6.
Faculty of agriculture – Lesak: curriculum, 2005/6.

Наставни предмет (Subject of instruction)	Полугодиште (Semester)							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Одсек за воћарство и виноградарство								
1. Општа хемија и неорганска хемија	4+2							
2. Основи економије		4-1						
3. Математика	3+4							
4. Ботаника	3+2	3+3						
5. Основи пољопривредне технике	4+2							
6. Метереологија са климатологијом		4+ 2						
7. Органска хемија		4+3						
8. Информатика и рачунарство				2+2				
9. Педологија са агрокологијом			4+2	4+2				
10. Микробиологија			4+2					
11. Биохемија			3+2					
12. Физиологија биља				3+2				
13. Агрохемија				4+2				
14. Статистика			3+2					
15. Механизација воћарско-виноградарске производње			2+2	2+2				
16. Практичан рад			0+2	0+2				
17. Мелиорације са наводњаањем					3+2	2+2		
18. Генетика					3+2			

⁴ 30 година Пољопривредног факултета Универзитета у Приштини, Пољопривредни факултет, Лешак, 2004, с.24–26.

Економика пољопривреде

19. Опште воћарство					3+2	2+2		
20. Опште виноградарство					3+2	2+2		
21. Ентомологија					4+3			
22. Фитопатологија						4+2 4+3		
23. Заштита човекове средине						3+2		
24. Економика пољопривреде са тржиштем						3+1		
25. Практична обука					0+2	0+2		
26. Оплењивање воћака и винове лозе								3+2
27. Основи прераде воћа и грозђа							3+2	
28. Калкулације и финансијска анализа							3+1	
29. Организација пољопривредне производње							2+2	2+2
30. Посебно воћарство							4+2	4+2
31. Посебно виноградарство							3+2	3+2
32. Пчеларство								3+1
33. Практична обука							0+2	0+2
34. Дипломски рад								
Укупно:	14+10	15+9	16+12	15+12	16+13	18+14	15+11	15+11
Одсек за ратарство								
1. Општа хемија и неорганска хемија	4+2							
2. Основи економије	4-1							
3. Математика	3+4							
4. Ботаника	3+2	3+3						
5. Основи пољопривредне технике	4+2							
6. Метереологија са климатологијом		4+ 2						
7. Органска хемија		4+3						
8. Информатика и рачунарство				2+2				
9. Педологија са агрокологијом			4+2	4+2				
10. Микробиологија			4+2					
11. Биохемија			3+2					
12. Физиологија биља				3+2				
13. Агрохемија				4+2				
14. Статистика			3+2					
15. Пољопривредне машине			4+2	2+2				
16. Практичан рад			0+2	0+2				
17. Мелиорације са наводњаањем					3+2	2+2		
18. Генетика					3+2			
19. Опште ратарство са агрокологијом					3+2	2+2		
20. Крмно биље					2+2	3+2		
21. Ентомологија					4+3			
22. Фитопатологија						4+2 4+3		

Пољопривредно образовање на Косову и Метохији у служби ...

23. Заштита човекове средине						3+2		
24. Економика пољопривреде са тржиштем					3+1			
25. Практична обука					0+2	0+2		
26. Селекција биља са семенарством							4+2	4+2
27. Посебно ратаство							4+2	5+3
28. Калкулације и финансијска анализа							3+1	
29. Организација пољопривредне производње							2+2	2+2
30. Повртарство							2+2	4+2
31. Практична обука							0+2	0+2
32. Дипломски рад								
Укупно:	14+10	15+9	18+12	18+14	16+13	18+14	15+13	15+11
Одсек за сточарство								
1. Општа и неорганска хемија	4+2							
2. Основи економије	4-1							
3. Математика	3+4							
4. Зоологија		4+3						
5. Основи пољопривредне технике	4+2							
6. Анатомија домаћих животиња	3+2	3+2						
7. Органска хемија		4+3						
8. Информатика и рачунарство				2+2				
9. Физиологија домаћих животиња			3+2	3+2				
10. Микробиологија			4+2					
11. Биохемија			3+2					
12. Ратарство				3+2				
13. Производња крмног биља				3+2				
14. Статистика			3+2					
15. Механизација сточарске производње			3+2	3+2				
16. Практичан рад			0+2	0+2				
17. Генетика					3+2			
18. Производња и технологија сточне хране					2+2	4+2		
19. Опште сточарство					2+2	4+3		
20. Ветеринарство са зоохигијеном					4+2	4+3		
21. Заштита човекове средине					3+4+	3+2		
22. Економика пољопривреде са тржиштем					3+1			
23. Практична обука					0+2	0+2		
24. Оплемењивање домаћих животиња							4+2	
25. Исхрана домаћих животиња							4+2	4+2
26. Калкулације и финансијска анализа							3+1	

27. Организација пољопривредне производње							2+2	2+2
28. Млекарство								2+2
29. Зотехника I							3+2	3+2
30. Зотехника II							3+2	3+2
31. Пчеларство								3+1
32. Практична обука							0+2	0+2
33. Дипломски рад								
Укупно:	13+11	14+10	16+17	14+12	14+12	15+11	19+13	19+13

Студенти у мањој средини су више усредсређени на своје обавезе. Између места становања и Факултета је удаљеност минимална, тако да они док станују у Лешку или Лепосавићу ради присуства предавањима имају занемарљиве утроске времена ради доласка на Факултет и напуштања Факултета. То није случај у великим градовима.

Гравитациони утицај локације пољопривредних школа Косова и Метохије

Пољопривредна школа у Лешку је доступна нарочито насељима у северном делу Покрајине. Ову школу похађају и ученици са територије општине Рашка. Лешак је поред Ибарске магистрале. Локални путнички саобраћај се одвија без икаквих ограничења. Постоји знатно кретање становништва у оба правца између Рашке и Лепосавића, попут, на пример, између Краљево и Трстеника. Поред друмског саобраћаја, обновљен је и рад железничког саобраћаја долином Ибра.

Коришћењем Ибарске друмске магистрале и железничке пруге Краљево – Косово поље, Пољопривредни факултет у Лешку је доступан свим насељима у Покрајини. Међутим, Факултет је повољно приступачан и градовима са већим бројем исељеничког становништва у окружењу Покрајине, на територији Србије без покрајина. У односу на Лешак као седиште Факултета, такви су градови Краљево и Крушевац. Нишу и Врању у којима је такође доста прогнаних из Покрајине је на повољном растојању оделење Факултета у Лесковцу, у граду где је такође доста расељених лица.

Гравитационо дејство седишта пољопривредног факултета у Лешку се у овом тексту посматра са становишта близине, а тиме и са становишта путних трошкова и времена путовања у односу на суседне пољопривредне факултете на подручју Црне Горе и Србије, као што су Агрономски факултет у Чачку и Пољопривредни факултет у Подгорици.

У односу на новоосновани подгорички пољопривредни факултет, Лешак је, што се тиче времена путовања, ближи општинама Рожаје, Беране и

Пљевља. У односу на Агрономски факултет у Чачку, у гравитационој свери Лешка као седишта Факултета, на подручју територије Србије без покрајина су општине Брус, Александровац, Рашка, Нови Пазар, Сјеница, Пријепоље и Тутин. Међутим, за упис на више године студија, после завршене више пољопривредне школе, док подгорички факултет не упише трећу годину, Пољопривредни факултет – Лешак је најближи такав факултет одговарајућим кандидатима са подручја целе Црне Горе у оквиру савезне државе

У односу на Одељење Пољопривредног факултета – Лешак у Лесковцу, рубне општине у гравитационој свери локације тог одељења у односу на Пољопривредни факултет – Земун и Агрономски факултет – Чачак су следеће општине: Ћићевац, Варварин, Параћин, Ћуприја, Бољевац, Бор, Неготин и Кладово. Ове општине су најудаљеније од Лесковца, али су ближе Лесковцу него Земуну и Чачку. Конкретније, ради се о растојању седишта тих општина. Све друге општине ка Југу, све до Прешева, још ближе су Лесковцу него поменути градовима односно пољопривредним факултетима.

Иначе, неке високе пољопривредне школе су у релативно међусобној близини, док су, с друге стране, истовремено доста удаљене од неких крајева истог привредног простора. Између Новог Сада и Земуна као седишта ових школа је 74, а између Земуна и Чачка 146 километара⁵.

Распоред постојећих високих пољопривредних школа показује да њих нема на простору претежних и најважнијих пољопривредних површина, јужно од Саве и Дунава и то у сливу Велике и Јужне мораве, на југоистоку до Скопља, на Истоку до источне државне границе. Реч је, у ствари, о територији јужно и источно од Јагодине која углавном обухвата Нишавски, Јабланички, Пиротски, Топлички, Пчињски, Зајечарски, Борски и Расински округ. То оправдава отварање одељења Пољопривредног факултета – Лешак у Лесковцу.

У простору гравитационог утицаја са становишта удаљености од седишта Пољопривредног факултета – Лешак и његовог одељења у Лесковцу налази се већи број средњих пољопривредних и њима сродних школа и то⁶:

- Пољопривредна школа – Лешак,
- Мешовита стручна школа – Рожаје,
- Пољопривреднотехничка школа – Александровац,
- Пољопривредна школа – Врање,

⁵ Пејчић, Х, "Просторни распоред високих пољопривредних школа: стање и последице", Зборник радова са међународног научног скупа "Регионални развој и демографски токови балканских земаља", 8, Економски факултет, Ниш, 2003, с. 442.

⁶ Просветни адресар, Темат, Београд, 1997, с. 264.

- Пољопривредношумарска школа "Јосиф Панчић" – Сурдулица,
- Пољопривредна школа "Лесковац" – Лесковац,
- Пољопривредномашинска школа "Бошко Крстић" – Бојник,
Пољопривредномашинска школа – Житорађа,
- Пољопривредна школа "Радош Јовановић-Сеља" – Прокупље,
- Прехрамбенохемијска школа "Рајко Павловић" – Ниш,
- Млекарска школа "др Обрен Пејић" – Пирот,
- Пољопривредна школа "Рајко Боснић" – Неготин, Буково,
- Пољопривредна школа "Шуматовац" – Алексинац,

Добар део ученика тих школа, међутим изгледа да није довољно обавештен о могућностима студирања на овом, њима најближем, државном пољопривредном факултету.

Значај пољопривредног образовања на Косову и Метохији

Пољопривредно образовање усмерава на привредну делатност која се заснива на коришћењу земљишта, на земљиште као основни ресурс, средство за рад и предмет рада којим располажу пољопривредна газдинства. Растући број пољопривредних техничара и инжењера ће у будућности бити усмерен на рад и управљање сопственим газдинством. Само мањи део њих чека посао у јавним односно државним службама. Стицањем потребних биотехничких знања, која су растуће потребна у савременој пољопривреди, они се охрабрују за предузимачке подухвате на сопственом имању.

Дакле пољопривредни инжењери и техничари могу да буду предводници у оживљавању породичних газдинстава која су претежно запуштена на Косову и Метохији после прогона 1999. године. Јер, тада је се знатан део пољопривредног становништва иселио напуштајући своја породична имања.

Одатле је целисходно охрабривање деце и омладине ка пољопривредном образовању, нарочито из породица која живи на Косову и Метохији или које потичу из ове покрајине.

Омладина привремено расељених породица, уписом на пољопривредне школе, укључујући и пољопривредни факултет, има прилику да се увере у апсолутну безбедност у Лешку. О томе постоје извесна негативна предубеђења, након искуства са насиљем, нарочито 1999. и 2004. године. Али у то треба да се најпре увере родитељи, на пример посетом средње пољопривредне школе и пољопривредног факултета у Лешку.

Школујући се на Косову и Метохији млади из расељених породица стиче и продубљује познанства са лицима која живи у Покрајини. Тиме се посредно упознају са животним и радним условима, са могућностима за живот, повратак и привређивање у Покрајини. Упознају се са укупним могућностима и ограничењима. Негде су могућности веће од ограничења. Другде је обрнуто. У неким насељима су могућности на Косову и Метохији за успешно привређивање веће него у на осталој територији Србије.

Што се тиче средњих пољопривредних школа, целисходно је да се побољшају услови који се односе на доступност школе таквог профила у јужном делу Покрајине – ученицима из села у Косовском поморављу и насељима у котлинама на подножју Шар планине. То значи обнављање рада једне такве школе која би била доступна ученицима из тих крајева. Поучна је политичка понуда повећања броја средњих пољопривредних школа странке СНСД у Републици Српској⁷, о чему политичари у Србији, укључујући Косово и Метохију, јавно данас не размишљају. Такође је целисходно да се организује стручно образовање садашњих пољопривредника у селима Косова и Метохије, јер је тај вид образовања запостављен.

Литература

1. Ауто атлас, Југославија, Југословенски лексикографски завод, Загреб.
2. Пејчић, Х, "Просторни распоред високих пољопривредних школа: стање и последице", Зборник радова са међународног научног скупа "Регионални развој и демографски токови балканских земаља", 8, Економски факултет, Ниш, 2003, с. 439- 445.
3. Просветни адресар, Темат, Београд, 1997.
4. Србија и Црна Гора, саобраћајно-туристичка карта, Вечерње новости,
5. 30 година Пољопривредног факултета Универзитета у Приштини, Пољопривредни факултет, Лешак, 2004,
6. www/snsd/cir_poljiselprgram.htm, 27.03.2006.

⁷ www/snsd/cir_poljiselprgram.htm, 27.03.2006.

UDC: 373.6:63/631.115.11(497.115)

**AGRICULTURAL EDUCATION AT KOSOVO AND METOHİJA
PUT IN THE SERVICE OF REVIVAL AND DEVELOPMENT
OF INDIVIDUAL FARMS**

Hristivoje Pejčić, Ph.D.
Faculty of Agriculture, Lešak
Serbia and Montenegro

Abstract

Ever since 1999 the agricultural education in Serbian language at Kosovo and Metohija has been reduced from four schools to a single secondary agricultural school. This agricultural school as well as the Agricultural Faculty of the University of Pristina are presently located in Leska. The faculty is accessible both to the family estates in Kosovo and Metohija and to the cities surrounding the Province which contain the greater part of the displaced population of Kosovo and Metohija. It is necessary to renew the work of at least one secondary agricultural school in this region. The location of the school should be suited to the position of the individual farms.

Key words: Kosovo and Metohija, agricultural education, individual farms.